

Opiaattien käyttö alkoholistien hoidossa

John David Sinclair

Alkoholismin hoitoon sovelletut perinteiset hoitomenetelmät ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Hoidossa olevista alkoholisteista 28—80 % keskeyttää hoidon ensimmäisen kuukauden kuluessa (Rees 1986). Vain harvat alkoholistit pystyvät lopullisesti luopumaan alkoholin käytöstä. Erään Yhdysvalloissa tehdyn seurantatutkimuksen mukaan 12 % tutkimukseen osallistuneista alkoholisteista pysyi raittiina AA-liikkeen avulla ja 10 % ilman ulkopuolista tukea. Alkoholistin hoitonnuste näyttää olevan huono kaikissa nykyään sovelletuissa hoitomenetelmissä (Schuckit & al. 1986). Useassa tapauksessa lääkäri on voimaton estämään potilaan alkoholin väärinkäytöstä johtuvan kuoleman.

Ovatko raittius tai kuolema alkoholistin ainoat vaihtoehdot? Kanadassa McMasterin yliopistossa työskentelevä professori Shephard Siegel (1986) ehdottaa, että opiaatteja (esim. morfiinia, heroiinia ja metadonia) käytettäisiin parantumattomien alkoholistien hoidossa. Sama ajatus on esitetty jo aikaisemmin, mutta Siegel on ensimmäisenä vakuuttavasti perustellut opiaattien käytöstä mahdollisesti koituvan hyödyn: Alkoholisti pystyy elämään raittiina, koska opiaatit hillitsevät juomahimoa.

Havaintoja 1800-luvulta

Siegel on lääketieteellisen tutkimuksen ohessa perehtynyt myös viktoriaanisen ajan historiaan. Ehdotuksensa perusteluksi hän esittää aluksi viime vuosisadalla tehtyjä havaintoja. 1800-luvun Englannissa, kuten monissa muissakin maissa, opiaattien käyttö oli laillista ja melko laajalle levinnyttä. Yleinen mielipide ei myöskään pitänyt alkoholin väärinkäyttöä alkoholismiksi kutsuttuna sairautena. Sitä vastoin riippuvuuden mistä tahansa huumaavasta aineesta katsottiin johtuvan elimistön yleisestä, tarkemmin määrittelemättö-

mästä häiriötilasta. Oli siis johdonmukaista kokeilla opiaatteja alkoholisteja hoidettaessa. Tuon ajan lääketieteellinen kirjallisuus osoittaa, että opiaattihoidolla saavutettiin myönteisiä tuloksia.

Tyypillinen esimerkkitapaus on vuodelta 1878 virginialaisen herrasmiehen sairaskertomuksesta. Siinä kuvailtiin miehen olevan ”niin mieltynyt viineihin jne., että hänestä oli tulossa tavallinen juoppolalli, joka häpäisi sekä perheensä että itsensä juopottelullaan”. Kun potilas lääkärin kehotuksesta vaihtoi alkoholin oopiumiin, hän ”luopui alkoholin käytöstä ja hänestä tuli oopiumin syöjä. Hän sai takaisin entisen yhteiskunnallisen asemansa... 16 vuoden ajan hän tyytyi oopiumiin ja osoittautui jälleen läheistensä luottamuksen ja kiintymyksen arvoiseksi”.

Tohtori J. R. Black toteaa vuonna 1889 kirjoittamassaan artikkelissa ”Morfiinin käyttöön siirtymisen edut parantumattomalle alkoholistille”, ettei hän nelikymmenvuotisen lääkärinuransa aikana ollut nähnyt ”ainoatakaan tapausta, jossa vannoutunut juomari olisi pysyvästi raitistunut”, ja että hoito on onnistunut ainoastaan niiden potilaiden kohdalla, jotka ”ovat yksinkertaisesti korvanneet alkoholilla aikaansaadun päihtymyksen oopiumin käytöllä”.

Viktoriaanisen ajan ihmiset olivat selvillä siitä, että opiaattihoidon seurauksena potilas tuli huumeesta riippuvaiseksi, mutta katsoivat sen olevan kahdesta pahasta pienempi. Luonnollisesti paras ratkaisu olisi ollut, että potilas yksinkertaisesti olisi lopettanut juomisen. Se näytti kuitenkin olevan monille mahdotonta, joten opiaattien käyttöön siirtymistä pidettiin parempana vaihtoehtona potilaan alkoholin väärinkäytön jatkumiselle.

Narkootikkojen hoidosta saatuja tuloksia 1900-luvulta

Monet alkoholistit ovat oman kokemuksensa pohjalta havainneet opiaattien alkoholin kulutusta hillitsevän vaikutuksen. Siegel lainaa esimerkkinä erästä vuonna 1945 ilmestynyttä elämäkertaa: ”Huomasin silloin, että piikin jälkeen en tuntenut pakottavaa tarvetta juomiseen, enkä tuntenut itseäni enää hirvittävän hermostuneeksi. Ajattelin keksineeni hyvän tavan juomahimon karkottamiseksi.”

Siegel viittaa yli kahteentoista tältä vuosisadalta peräisin olevaan tutkimukseen, joissa käsitellään morfiinin ja heroiinin väärinkäyttöä. Ne kaikki tukevat väitettä, että opiaattien käyttö vähentää alkoholin kulutusta. Näissä tutkimuksissa yleisimmin esiintyvä havainto on, että monet alkoholistit, jotka nauttivat runsaasti alkoholia ennen opiaattihoidon aloittamista, vähensivät juomistaan käyttäessään morfiinia tai heroiinia. Kun tarjolla oli riittävä määrä opiaatteja, useimmat lakkasivat kokonaan käyttämästä alkoholia.

Kanadassa vuonna 1959 tehty tutkimus, jossa tutkittiin sataa heroiinin väärinkäyttäjää, päätyi seuraavaan loppupäätelmään: ”Ehkäpä merkittävin yhteys alkoholin ja heroiinin välillä on se, että siirryttyään heroiinin käyttäjiksi alkoholistit hylkäsivät alkoholin käytön melkein kokonaan... He eivät enää halunneet juoda alkoholia ja joillekin pelkkä ajatus alkoholista oli vastenmielinen.” Vuodelta 1969 peräisin oleva tutkimus käsittelee Lexingtonissa Kentuckyssä hoidettavia huumausaineiden väärinkäyttäjiä, jotka tutkimuksen mukaan heroiinin käytön yhteydessä ”välttivät ehdottomasti alkoholia”.

Aikaisemmat metadonia (heroiinin väärinkäyttäjien hoidossa käytettävää opiaattia) koskevat tutkimukset eivät kuitenkaan näyttäneet tukevan Siegelin esittämää todistusaineistoa, jotkin tutkimukset osoittivat, että metadoni lisää alkoholin käyttöä. Tuoreimmat tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että kun potilaat saavat riittävän suuria metadoninoksia, heidän alkoholin käyttönsä vähenee. Aikaisempia tutkimuksia ehkä häiritsi se runsas juominen, joka seuraa metadonihoidon lopettamista, tai ehkä, kuten Siegel arvelee, kyseessä oli alkoholistin ”ensimmäiseen ryyp-

pyyn” verrattava ilmiö: Pienestä alkoholianoksesta alkaa suurien määrien kulutus ja mahdollinen juomiskausi. Pienet opiaattimäärät näyttävät samalla lailla lisäävän myöhempiä alkoholin kulutusta.

Eläinkokeiden tuloksia

Vaikka tulokset puhuvatkin vakuuttavasti sen puolesta, että opiaattien käyttöön siirtymällä kyetään vähentämään alkoholin kulutusta, Siegel on sitä mieltä, että varsinaiset ratkaisevat tulokset saadaan eläinkokeista, joissa riittävä valvonta ja kokeelliset olosuhteet ovat ylläpidettävissä. Tutkimukset, jotka aloitettiin Alkon tutkimuslaboratoriossa, ovat osoittaneet, että yhden suuren morfiiniruiskeen seurauksena runsaasti juovien rottien alkoholin kulutus loppuu melkein kokonaan ja pysyy ruiskeen jälkeen vielä viikon normaalia alhaisemmalla tasolla (Sinclair & al. 1973; Sinclair 1974). Nämä havainnot on myöhemmin vahvistettu useissa laboratorioissa eri puolilla maailmaa.

Siegelin ehdotus

Siegel ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että nyt ryhtyisimme käännättämään kaikkia alkoholisteja huumausaineiden käyttäjiksi. Hän ehdottaa kuitenkin, että pyrittäisiin kliinisiin kokein tutkimaan, tehoako opiaattihoito alkoholisteihin, joita muut hoitokeinot eivät ole auttaneet ja jotka ovat hengenvaarassa alkoholin väärinkäytön vuoksi. Siegel korostaa, että lääkärin ensisijainen tehtävä on potilaan hengen pelastaminen ja että mikäli opiaatit ovat ainoa jäljellä oleva vaihtoehto, tulisi lääkärin määrätä niitä potilaalleen.

Muita johtopäätöksiä

Opiaattien käyttö viimeisenä keinona vaikeasti alkoholisoituneiden henkilöiden hoidossa on tietysti yhä kiistanalainen kysymys. Tämän lisäksi Siegelin artikkeli tuo esiin kaksi tärkeää näkökohtaa.

Ensinnäkin hän toteaa sen, että on mahdollista vähentää ihmisten, myös vaikeasti alkoholisoituneiden, alkoholin kulutusta. On olemassa ryhmä lääkkeitä, jotka aivoihin kulkeutuessaan poistavat halun saada alkoholia.

Koska yhdellä lääkkeellä on mahdollista vai-
kuttaa tällä tavalla, niin luultavasti on ole-
massa muitakin saman tuloksen tuottavia lää-
keitä. Niiden joukosta löytyy toivottavasti
myös sellainen lääke, joka ei aiheuta opiaateille
tyypillisiä sivuvaikutuksia ja jonka käyttäjiä ei
pidettäisi epäsosiaalisina yksilöinä.

Toiseksi näitä vähemmän haitallisia lää-
keitä voidaan todennäköisesti etsiä rottatutki-
musten avulla. Siegelin artikkelissa on nähtä-
vissä, että opiaateilla on lähes sama vaikutus
sekä ihmisten että rottien alkoholin kulutuk-
seen. Tämä pitää paikkansa myös monien mui-
den sellaisten lääkkeiden kohdalla, joiden vai-
kutuksia on tutkittu molemmilla lajeilla (Sin-
clair 1980 & 1987). On siis melko todennä-
köistä, että mikä tahansa uusi lääke, joka
vähentää rottien alkoholin kulutusta, vähentää
sitä myös ihmisellä.

Kirjallisuus

Rees, D. W.: Changing patients' health beliefs to im-

prove compliance with alcoholism treatment: A control-
led trial. *Journal of Studies on Alcohol* 47 (1986), 436—
439

Schuckit, M. A. & Schuei, M. J. & Gold, E.: Prediction
of outcome in inpatient alcoholics. *Journal of Studies on
Alcohol* 47 (1986), 151—155

Siegel, S.: Alcohol and opiate dependence: Re-evalu-
ation of the Victorian perspective. P. 279—314. In: Cap-
pell, H. D. & Glaser, F. B. & Israel, Y. & Kalant, H. &
Schmidt, W. & Sellers, E. M. & Smart, R. G. (eds.):
Research advances in alcohol and drug problems 9. New
York: Plenum Publishing Company, 1986

Sinclair, J. D.: Morphine suppresses alcohol drinking
regardless of prior alcohol access duration. *Pharmacology,
Biochemistry & Behavior* 2 (1974), 409—412

Sinclair, J. D.: Comparison of the factors which influ-
ence voluntary drinking in humans and animals. P.
119—137. In: Eriksson, K. & Sinclair, J. D. & Kiianmaa,
K. (eds.): *Animal models in alcohol research*. London:
Academic Press, 1980

Sinclair, J. D.: The feasibility of effect psychopharma-
cological treatments for alcoholism. *British Journal of
Addiction* (in press 1987)

Sinclair, J. D. & Adkins, J. & Walker, S.: Morphine-
induced suppression of voluntary alcohol drinking in rats.
Nature 246 (1973), 425—427.

English Summary

John David Sinclair: Opiaattien käyttö alkoholistien hoidossa (Opiate treatment for recalcitrant alcoholics?)

From the previous century when opiates were freely
available and from the heroin treatment centers of today,
Shephard Siegel has gathered a large, and very interest-
ing, collection of evidence that opiates stop alcohol drink-
ing. The same conclusion comes from animal studies

originated at Alko. No one wants to turn all alcoholics
into heroin addicts, but Siegel proposes that a clinical test
should be made to see if opiates could save the lives of the
most recalcitrant alcoholics, those that have not been
helped by any other treatment and otherwise would soon
kill themselves through continued abuse of alcohol.

Alkoholipolitiikka Vol. 52: 182—184, 1987